

Gárdonyi Géza:

A FA ÉLETE

Kisfiú voltam még én akkor. Az erdőben fatönköt vett a mészáros. Hazavitette és a tetejét meggyalultatta. Mikor a fatönköt letették a mészárszék előtt, épen arra mentünk az apámmal. Apám megállott és néhány percig figyelemmel nézett a fatönkre. Milyen öreg fa volt – mondotta elgondolkozva –, százhetvenkét esztendő.

– Honnan tudja ezt, édesapám?

– A gyűrűiről. Látod azokat a vékony köröket: ahány ilyen gyűrű, a fa annyi esztendő. Megolvastam a gyűrűket, csakugyan százhetvenkettő volt.

– Lásd – szólt az apám –, a fa minden évben egy gyűrűt növeszt maga körül. Egyik gyűrű vékony, a másik vastag, egyik barnás, a másik világosabb, egyik-másik néhol hullámos – mindezekből ki lehet olvasni a fának az élete történetét. Amelyik gyűrű egyenletesen vékony, abban az esztendőben szárazság volt, szegény fa sokat szomjazott, epedezett az esőért. Amelyik gyűrű hullámosan vékony, abban az esztendőben sok gyümölcse volt a fának.

– Még azt is ki lehetne számítani, melyik esztendőben?

– Azt is. De nézd ezt a vastag gyűrűt. Mit gondolsz, ez mit mutat?

– Nedves esztendőt.

– Helyes. Abban az évben meghízott a fa, s nem vesztette el a kövérségét. De íme, a gyűrűn itt egy beesés van. Valami eseménynek a jele ez. Nem másnak, mint, hogy valamelyik nagy ágát elvesztette: vagy a vihar törte le, vagy az emberek vágták le. Éppen ilyen beesés van az ember arcán is, ha a fogát valamikor kihúzatta.

– Hát a barna purhás-forma* gyűrűk mit jelentenek?

– Azok is szenvedés jelei: annak az esztendőnek a tele kegyetlenül hideg volt. A fa fázott. Úgy fázott, mint az ember, habár nem is fájt neki, mert a fának öntudata nincsen.

– Mi az az öntudat?

– Az, hogy tud-e magáról vagy sem. A fa nem tud magáról semmit; nem tudja, hogy él és így olyan fájdalmai, mint nekünk, nem is lehetnek.

– De hát miről lehet ezt tudni?

– Arról, hogy a fa nem védi magát, nem is mozdul, hacsak a szél nem mozgatja, vagy te meg nem mozdítod. Ha öntudata volna, valahányszor fejszés embert látna, bizony jól ütne rá.

– Még csak azt nem értem, apám, hogy ezek a gyűrűk hogyan szaporodnak, a fának a közepén nő-e mindig az új gyűrű, vagy pedig a szélén?

– A szélén, fiam, mindig a kéreg alatt. Hiszen ha a közepén nőne, akkor az egész fának széjjel kellene repedeznie, mint ahogy a kéreg is csupa repedés.

Sohasem felejtettem el ezt a beszélgetésünket. Azóta még a levágott ágakat is mindig megnézem, hogy hány esztendősek. Ha valamelyitek eljön hozzám, majd megpróbálom, meg tudjátok-e mondani, hogy a fa hány esztendő?

(Az *Én Újságom*, 1895/46.
Mindentudó Gergely néven)

* porhanyóvá, azaz korhadttá, puhává vált